

GELOVEN OP URK

In de Nederlandse samenleving nemen een aantal gemeenschappen een opmerkelijke plaats in. Omringd door een gesecculariseerde samenleving hechten zij grote waarde aan hun christelijk geloof. Die overtuiging lijkt alleen maar toe te nemen. Op Urk haalde de Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP) bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer in 2012 zelfs de absolute meerderheid met 51,3% van de stemmen (afb. 1).¹

In deze bijdrage ga ik na hoe de gemeenschap op Urk vanuit zijn geloof reageert op de veranderende sociale, politieke en economische levensomstandigheden. Het onderzoek richt zich op de periode vanaf 1900, dus zowel vóór als na de Afsluiting van de Zuiderzee in 1932. De centrale vraag daarbij is wat ongewijzigd blijft en wat verandert in het religieuze leven van de Urkers, inclusief recente ontwikkelingen.

Als eerste beschrijf ik het geloof van de Urkers aan de hand van liederen en grafzerken, inclusief een theologisch intermezzo. Vervolgens geef ik een overzicht van drie kerkelijke afscheidingen, vóór 1900, rond 1900 en na 1960. Als derde analyseer ik twee verhalen als impressies van persoonlijke geloofsbeleving. Tot slot behandel ik religieuze inzichten vanaf 1960, gerelateerd aan het visserijconflict in het laatste kwart van de twintigste eeuw en de levensbeschouwelijke kwesties waarmee Urk in de hedendaagse gesecculariseerde wereld geconfronteerd kan worden. Mijn dank gaat uit naar de verschillende betrokkenen die ik hiervoor mocht spreken.²

Het geloof

Urk is niet alleen bekend van de visserij maar ook van de vele zangkoren. De oudste nog bestaande zangvereniging is het Urker mannenkoor Halleluja, opgericht in 1910 en genoemd naar het Hebreeuwse woord

voor “Looft de Heer” (afb. 2). Dat de Urker visserman de noodzaak inzag om in zijn gezang God te loven, hing samen met zijn beroep. Lize Stilma liet zich daarover ontvallen: “Hij heeft zijn leven geleerd niet op zichzelf te vertrouwen, kent de afhankelijkheid van weer en wind en heeft de

machteloosheid van de mens tegenover de elementen ervaren; hij heeft de getijden niet kunnen vertragen of versnellen. Wellicht maakt dit alles nederig. De mens is een nietig schepsel als het erop aan komt”.³ Volgens de heer L. Kramer, dirigent van het Christelijk Urker Visserskoor

EEN TRADITIE IN BEWEGING

Gertjan Kooiman

Crescendo, met 130 leden de grootste zangvereniging, zingen de Urker mannenkoren met meer kracht en bezieling dan andere koren. Dit komt volgens hem omdat zij als vissers dichterbij Gods schepping leven. Op zee voelen zij zich klein en ervaren zij met ontzag de almacht van God. In 1985 werd door de oudere leden van Halleluja gezegd, dat wanneer de Urker zong over de zee, hij dit intenser beleefde dan dat de landman zich kon voorstellen. *“In bulderende stormen weet hij zich, meer dan wie ook, afhankelijk van God, beseft hij zijn eigen kleinheid. Daarom zijn zijn liederen vervuld van de Heer, die de visser veilig bij de hand neemt, die hem leidt door stormen en zeeën, die hem terugbrengt naar het plekje grond waar hij nooit vandaan wil”*.⁴

In zijn wijze van zingen brengt de Urker tot uiting, dat hij niet alleen op eigen kracht vertrouwt, maar dat hij zich in de eerste plaats afhankelijk van de genade van God voelt.

Het Kerkje aan de Zee uit 1600 is het oudste gebouw van Urk, herbouwd in 1786. Rondom ligt een kerkhof, waarvan de teksten op de grafzerken hoofdzakelijk betrekking hebben op één onderwerp, namelijk dat de dood niet het einde is (afb. 3).

Enige opschriften gaan als volgt:

*Hier rust in de hope des
eeuwigen levens.*

*Hier rusten tot de
wederkomst van Christus.*

*Hier rust in de volle zekerheid des
geloofs tot de dag der opstanding.
.... En God zal alle tranen van hun
ogen afwissen en de dood zal niet
meer zijn.*

Teksten van deze aard komen op de grafzerken van dit kerkhof relatief meer voor dan op de grafzerken van andere christelijke begraafplaatsen buiten Urk, die ik heb bezocht. Mijn verklaring hiervoor is, dat de Urker bij zijn werk op zee afhankelijk is van de elementen en daarom direct met de dood geconfronteerd wordt. Het verlossende werk van Jezus Christus is daarbij zijn enige troost in leven

afb. 3
Kerkhof bij het Kerkje aan Zee

afb. 2

Urker mannenkoor Halleluja, foto bij het monument ter ere van overleden vissers

1. Zie <http://nl.wikipedia.org/wiki/Urk>.
2. Mijn dank gaat uit naar de volgende personen: dr. A.J. Geurts, wetenschappelijk medewerker bij Nieuwland Erfgoed in Lelystad, die met mij het onderzoek heeft besproken en die veel tijd heeft besteed aan het redigeren van mijn werk; mr. R. Bogerd, secretaris van de gemeente Urk, voor zijn vele adviezen en verstrekte informatie; dhr. L. Kramer, Urker van geboorte, dirigent van mannenkoor Crescendo en beheerder van zalencentrum Irene, voor de gesprekken die ik met hem heb mogen voeren en de informatie die hij mij heeft gegeven; ds. J. Brons, emeritus predikant van de Christelijk Gereformeerde Kerk Maranatha, die mij van dienst was inzake de geloofsleer die op Urk wordt geleerd, onder meer door zijn leerzame boek Licht en Schaduw, dat ik van hem heb gekregen; dhr. K.L. Koffeman van het Urker museum, die mij hartelijk heeft ontvangen en die mij in Urk de weg heeft gewezen.
3. Lize Stilma, *Zingen rond het IJsselmeer*, Nijkerk, 1983: 9.
4. *Het hart in de keel*, uitgegeven onder redactie van het bestuur van het Urker mannenkoor: *Halleluja*, Urk, 1985: 92.

afb. 5

Rijksmonument de Betherlkerk uit 1851

afb. 4

Kaft van A.J. Heschels *God zoekt de mens*, uitgeverij Abraxas, 2005

5. *100 jaar Vereniging 'Draagt Elkaanders Lasten'*, Urk, 1998: 33.
6. Vertaling uit 1951 van het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG 1951). In de Nieuwe Bijbelvertaling uit 2004 luidt het vers: "Wij komen om door uw toorn, door uw woede bezwijken wij."
7. A.J. Heschel, *God in Search of Man*, New York, 1984; J. Brons, *Licht en Schaduw van het Urker Kerkelijk Leven*, Urk, 2013.
8. Zie: R. Bogerd in *Een machtig arbeidsveld*, red. W. den Boer, Gouda, 2008: 113-114.
9. Christelijk Gereformeerde Kerk Urk, *'t Christelijke karkien*, Urk, 1984: 21-22.

en sterven. Want hij gelooft dat Jezus eenmaal terug zal komen op aarde en hem dan zal doen opstaan uit het graf, om hem het eeuwige leven te geven. Dit geloof heeft de Urker echter niet van zichzelf. Protestante dominees hebben het drie eeuwen lang op Urk verkondigd. De dominee spreekt hier echter niet alleen over het eeuwige leven; hij doet de mensen bij een begrafenis ook stilstaan bij de vergankelijkheid van het aardse leven. In het gedicht *De dood-aanzegster* schrijft de Urker dichteres Mariap van Urk het volgende: *Onze dominee treedt binnen Met een broeder ouderling... Lezend: het gebed van Mozes... Naar een eeuwen-oud beding.*⁵ Met dit gebed van Mozes bedoelt Van Urk psalm 90, waarin de vergankelijkheid van het leven wordt benadrukt. Zo staat in vers 7 het volgende: "*Want wij vergaan door uw toorn; door uw grimmigheid worden wij verdelgd.*"⁶ Duidelijk kan uit dit vers opgemaakt worden, dat de dood niet als een normaal natuurlijk verschijnsel wordt ervaren. Volgens de Calvinistische leer is de dood aanvankelijk niet Gods bedoeling, maar moet gezien worden als de straf van God vanwege de zonden van de mensen. Op deze wijze wordt men tijdens de Urker begrafenis zowel met de ruwe werkelijkheid van de dood als met de zekerheid van het eeuwige leven geconfronteerd.

Een theologisch intermezzo is hier op zijn plaats. Om het geloof van de Urker verder te profileren, is het

zinnig om de theorie van de Joodse filosoof A.J. Heschel (afb. 4), die in vooruitstrevende protestante kring goed gewaardeerd wordt, te vergelijken met de theologie van de Christelijk Gereformeerde emeritus predikant van Urk, ds. J. Brons.⁷ Het ontzag voor God, die de Urker vissers ervaren, omschrijft Heschel als een gevoel voor de transcendente waardigheid van al het geschapene, omdat dat verwijst naar God, de Schepper. Achter het mysterie van het bestaan ontwaart de gelovige een Schepper, die met ontzag wordt vereerd. Volgens ds. J. Brons gaat het christendom uit van God, die Zich kenbaar maakt door de schepping en door Zijn Woord. Aanvankelijk was de mens hier ontvankelijk voor, maar door de zondeval is deze ontvankelijkheid verloren gegaan. De mens wil nu eigen baas zijn en hij wijst God af. Toch blijft God in de Bijbel spreken tot behoud van de mensen, dankzij het verzoenend lijden van Jezus Christus. Door Zijn Woord en Geest doet God ons Zijn genade ontvangen. Naar het geloof van ds. Brons heeft God door de Bijbelse profeten gesproken en is de Bijbel dus rechtstreeks afkomstig van God, terwijl Heschel de Bijbel beschouwt als het product van profeten die uit ontzag voor God hebben gesproken.

Dit verschil kan duidelijk gemaakt worden aan de hand van beider visie op het heidendom. Volgens Heschel gaan heidenen in hun ontzag niet verder dan wat in de natuur tot hen

komt. In hun scheppingsmythen zijn de goden uit de baaierd ontsproten, terwijl de God van de Bijbel reeds vóór de schepping aanwezig was. De Bijbelse profeten gaan verder dan de gegevenheden van de natuur. Volgens ds. Brons meent de gevallen mens geen God meer nodig te hebben, maar omdat hij toch nog behoefte heeft aan steun van een soort opperwezen, creëert hij voor zichzelf afgoden. Hierin is ds. Brons radicaler dan Heschel. Volgens Heschel is de heiden wel in staat om met ontzag God achter de gegeven schepping te zien, maar doet hij dat niet. Naar het inzicht van ds. Brons is de heiden, als gevallen mens, zo ver van God verwijderd, dat hij zonder de genade van God niet tot God kan komen. Concluderend kan gezegd worden, dat Heschel een grotere nadruk legt op de inbreng van de mens, terwijl ds. Brons de nadruk legt op de genade van God.

Kerkelijke afscheidingen

In 1939 had Urk drie kerkgenootschappen, te weten de Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerk en de Christelijk Gereformeerde Kerk. Anno 2014 zijn dat er tien meer, en allen zijn afscheidingen binnen die ene calvinistische Kerk. Om zicht te krijgen op de oorzaken van deze afscheidingen, bespreek ik in het kort drie afscheidingen, twee van voor 1939 en één van daarna.

In 1830 was er op Urk alleen de Nederlands Hervormde kerk te

vinden. In het algemeen stond deze kerk sterk onder invloed van het Verlichte denken, hoewel een groot deel van de Urker gelovigen de aloude leer aanhield. Toen in 1834 ds. H. de Cock zich met zijn volgelingen afscheidde van de Hervormde kerk, volgde Urk in 1836. Deze afgescheidenen weigerden om in één kerkverband te blijven met de Nederlandse verlichte denkers van de Hervormde kerk.⁸

In 1851 namen de Urker afgescheidenen de Bethelkerk in gebruik, die in 1869 de aanduiding kreeg van Christelijk Gereformeerde Gemeente (afb. 5).

In 1892 besloot deze kerk o.l.v. ds. J. van Anken mee te gaan in de vereniging van de dolerenden (letterlijk: zij die wenen, o.l.v. dr. A. Kuyper) en Christelijk Gereformeerden. Enkele leden weigerden mee te gaan en stichtten een derde kerkverband op Urk, de Christelijk Gereformeerde Kerk.

In een brief zette de Urker T. Post duidelijk uiteen, waarom hij dit weigerde:

*“Dit omdat deze kerk opgehouden heeft de oude paden te bewandelen, die onze voorouders gesteld hebben op het vaste fundament van het Woord van God. Dat Woord leert dat de mens alleen zalig kan worden door het levenswekkende werk van de Heilige Geest, hetgeen vastgelegd is in de eeuwige verkiezing Gods. Nu worden daar menselijke gedachten naastgesteld, uitgedragen door de dolerende kerken [...]”*⁹

Uit het citaat komt duidelijk naar voren, dat de weigering van T. Post bevindelijk van aard is. Met die

menselijke gedachten van de dolerenden, doelde hij op de leer van dr. A. Kuyper, die de veronderstelde wedergeboorte van de kinderen bij de kinderdoop inhield. Volgens gelijkgestemde afgescheidenen vond de wedergeboorte pas plaats, wanneer de gelovige zich bekeerd had. Tegelijk is hun opvatting reactionair, want zij wilden zich hoofdzakelijk houden aan de leerstellingen van de synode van Dordrecht uit 1618.

In 1974 heeft in de Gereformeerde kerk van Urk een volgende afscheiding plaats gevonden, waaruit de Christelijk Gereformeerde kerk Maranatha is ontstaan (afb. 6). Hier was ieder lidmaat van deze Gereformeerde kerk het niet eens met de leer van de moderne gereformeerde Amsterdamse theologen H.M. Kuitert en H. Wiersinga, die het bestaan van God en de verzoening van Jezus Christus ontkenden. Hoewel de achtergebleven gereformeerden deze dwaalleer intern wilden bestrijden, konden de afgescheidenen deze dwaalleer niet binnen hun

afb. 6
Maranathakerk, 12 mei 2011,
foto Michiel van 't Einde

synodale kerkverband tolereren.¹⁰

Deze moderne leer kwam niet overeen met de dagelijkse ervaring van de Urker visser, die op de oneindige zee elke dag zijn eigen nietigheid tegenover Gods majesteit ervaarde. Daarnaast hadden de Urkers zo veel geliefden op zee verloren, dat zij zich de troost die zij hierbij van het Evangelie ontvingen, niet lieten afnemen.

Twee verhalen over geloven

De volgende twee verhalen illustreren zodanig de geloofsbeleving van verschillende Urkers, vooral van de vorige generaties, dat ze in een boek zijn opgeschreven.

Het eerste verhaal gaat over schipper Jan Bakker (1842-1910).¹¹ In zijn tijd gebeurde het in het straatarme Urk veelvuldig dat de moeders, die het brood uit de mond spaarden om hun kinderen toch maar te eten te geven, aan ondervoeding stierven. Langdurig gebrek aan voedsel was derhalve de reden, dat de vrouw van de arme Sjoerd de Boer ernstig ziek was en de uitputting nabij. Toen Jan Bakker vernam dat deze vrouw zo ziek was, ging hij onmiddellijk naar haar toe. In hun visserswoning ontwaarde hij het wanhopige echtpaar. Dit ontroerde Jan Bakker en hij zag maar één uitkomst, namelijk het gebed. Zijn smeekgebed was zo vurig dat hij, zoals De Boer later zei, God als het ware dwong de vrouw te genezen. Nadat Jan Bakker het huis had verlaten, leek het alsof er aldaar een totale verandering had plaatsgevonden. Enige tijd later was de vrouw helemaal hersteld.

Naast het vakmanschap als visser was de arme Urker bevolking van die tijd nauwelijks onderlegd. Als goede calvinisten kenden zij wel, vooral de meest godvrezende gelovigen onder hen, de Bijbel als geen ander. Deze mensen leefden, geladen met Bijbelteksten, in de wereld van de Bijbel. En in die wereld bestonden geen natuurwetten, geen psychologische en medische indicaties, maar geschiedde alles volgens de wil van God. Wat nu door onze huidige wetenschap wordt gezien als een toevallige samenloop van omstandigheden of, in het beste geval, een placebo effect – Jan Bakker bidt en kort daarna geneest de vrouw – was voor de Urkers een bewijs van Gods genade.

Het thema van het tweede verhaal is de bekering van de Urker visser door T. Wakker (1912-1992).¹² Net zoals in recente bekeringsverhalen, met het verhaal van de apostel Paulus als archetype, kent het verhaal uit 1955 een driedeling: een zwarte tijd vóór de bekering, de bekering zelf en de witte tijd na de bekering. In de zwarte tijd deed de visser alles wat God verboden had. Maar toen hij het boekje *Zalig zijn de doden, die in de Heer sterven* (naar Openbaring 14:13) las, werd hij bang om na zijn dood God te ontmoeten. De satan maakte hem wijs dat voor hem geen vergoeding mogelijk was. Toen hij op het moment dat een jongeman begraven werd, een begraafplaats bezocht, kreeg hij het helemaal benauwd. “Wat als ik diegene was?” Nadat hij de

preken van dominee E. du Marchie van Voorthuijsen (*afb. 7*) had bezocht, werd hij bekeerd. Na zijn bekering bleef de geloofsstrijd voortduren, maar uiteindelijk “lijfde de Heer hem in Zijn krijgsdienst in” en werd hij dominee. Maar ook daarna had hij een strijd te voeren tegen de satan, die hem, voordat hij een kerkdienst ging leiden, het volgende voorhield: *“Maar..... zijt gij dan in de vier-schaar Gods gedagvaard? Heeft de goddelijke Rechter het vonnis over u geveld? En heeft de goddelijke donder van Heiligheid en Majesteit U weg gebliksemd? En is toen in het wegval-len Christus tussenbeide gekomen? Heeft Hij toen gezegd: Ik wil niet dat deze in het verderf nederdale, Ik heb verzoening gevonden?”* Toen hij dit ontkende, probeerde de satan hem te vermoorden, maar God redde hem. In dit verhaal verschijnen de negatieve kanten van een geloof in hemel en hel. Evenals het vorige verhaal, is het verteld vanuit de Bijbelse werkelijkheid. Het verhaal vertelt mij echter, dat dhr. Wakker bang was voor de eeuwige veroemenis. Toen hij uiteindelijk dominee werd, meende hij van deze angst verlost te zijn maar de strijd met de satan laat zien, dat dit nog niet het geval was. Wat de satan hem voorhield, heeft te maken met een fase die iedere bekeerling in een orthodoxe bevindelijke protestante gemeenschap bij zijn bekering door moet maken: hij wordt overtuigd van zijn zonden en krijgt hier spijt van, waarna hij door Christus wordt vrijgesproken.

Kerkelijke inzichten vanaf 1960

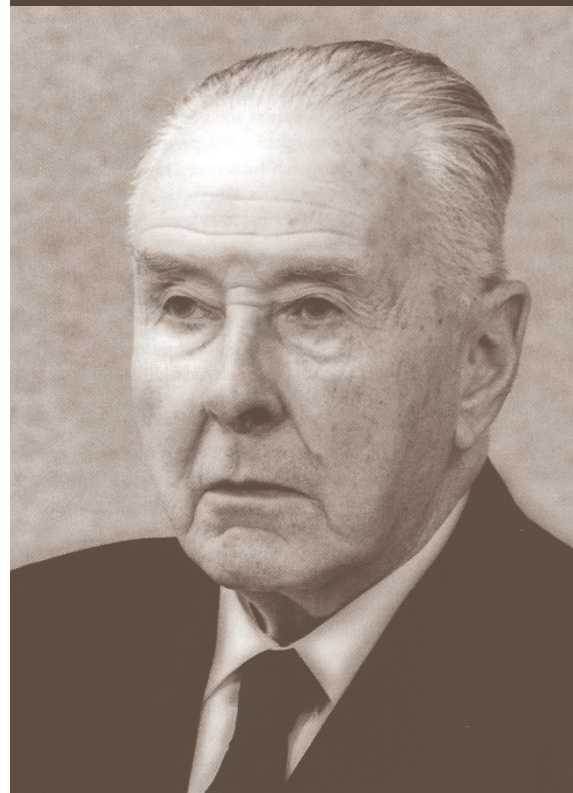
Veranderende omstandigheden van werken en samenleven sinds de economische opbloei vanaf de jaren 1960 hebben hun uitwerking op de levenswijze van de gemeenschap op Urk, en de kerkelijke inzichten die daarbij horen. Het is interessant na te gaan hoe die verhouding tussen dagelijks leven en kerkelijke leer uitwerkt op twee terreinen: de visserij en de jeugd.

Ook Urk profiteerde van de economische opbloei vanaf de jaren 1960. De schippers lieten grotere en veiligere schepen met meer productiecapaciteit bouwen, hetgeen zowel de kans op een behouden thuiskomst als een grotere visopbrengst bevorderde. Er was toen reeds een visserijbeleid, maar nadat de biologen waarschuwend voor overbevissing, werd in 1975 voor ieder schip een jaarlijkse vangstquotum vastgesteld, gebaseerd op de helft van de vangsten van de afgelopen drie jaar. De vissers ontdekten deze visquota, omdat zij anders gedwongen zouden zijn veel van hun bedrijven te sluiten. Als antwoord hierop kwam de overheid met zeer hoge boetes en enkele vooraanstaande Urker vissers werden veroordeeld tot celstraffen.

Omdat de buitenwereld de Urkers ervan beschuldigde, dat hun vroomheid alleen op zondag plaats vond, werden de Kerken van Urk gedwongen zich hiermee te bemoeien. Aanvankelijk was men hier de mening toegegaan

dat de overheid onterecht handelde en verschillende kerkenraadsleden wilden niet dat Urker vissersbedrijven failliet zouden gaan. Maar toen de overheid de touwtjes strakker aanhaalde, kwam vooral de Christelijk Gereformeerde Maranatha kerk tot het oordeel dat ongehoorzaamheid aan de overheid in strijd is met de Heilige Schrift. Eind 1989 werd in deze Kerk het eerstvolgende Heilig Avondmaal voor al de gemeenteleden uitgesteld omdat de kerkenraad vond dat zij dankzij dit frauduleus handelen niet voor Gods Aangezicht konden verschijnen. De gemeenteleden dienden zich te bezinnen. Op den langen duur kwamen de vissers tot het inzicht, dat zij anders moesten handelen.¹³

Dat de Maranatha Kerk van Urk de vissers er op wees dat zij de overheid moesten gehoorzamen, komt voort uit het gegeven dat dit concreet in de Bijbel staat (Romeinen 13). Het grote probleem van het visserijconflict was echter niet dat de vissers de overheid niet gehoorzaamden, maar dat zij en de Kerken geen oog hadden voor het feit dat de zee voor het nageslacht leeggevist dreigde te worden. De vissers hadden de overheid vóór moeten zijn en rekening moeten houden met hun nageslacht. Dat de Kerken de vissers hier niet op hebben geattendeerd, laat de uitdaging zien voor een Bijbelvast geloof in deze moderne tijd. De Bijbel is geschreven in een tijd waarin geen sprake was van de moderne technologische vooruitgang. Op de problemen die deze

afb. 7

Portret van dominee E. du Marchie van Voorthuysen op latere leeftijd

10. 'Hoofdstuk 1. Maranatha', Kerkenraad Christelijke Gereformeerde Kerk Urk, Om het vaste fundament, Urk, 2001.

11. S. Baarsen, *Ook dat was Urk*, Urk, 1989.

12. T. Wakker, *De bekering van een Urker Visser, zijn roeping tot leraar, zijn uittreden uit de Herv. Kerk*, Urk, 1955.

13. Christelijke Gereformeerde Kerk Maranatha, Om het vaste fundament, Urk, 1999: hoofdstuk 17.

voortgang met zich meebrengt, kan de Bijbel derhalve geen concreet antwoord geven. Dit betekent dat de gelovige niet kan terugvallen op de letterlijke tekst van de (onfeilbare) Bijbel; steeds is (feilbare) hedendaagse interpretatie nodig om de verhouding tot actuele ontwikkelingen te bepalen.

In maart en april 2014 ontstond er grote onenigheid tussen de vissers en de vishandelaren over de prijs van schol en andere soorten. Omdat de vissers vonden dat ze te weinig geld kregen voor hun vangst, gingen ze enige tijd in staking (afb. 8). In tegenstelling tot het visserijconflict bemoeide de kerk zich niet met deze zaak. Het werd gezien als een zuivere kwestie van vraag en aanbod. Daarnaast zaten de handelaren zowel in het hele land als in het buitenland, dus was het niet een conflict dat alleen Urk aanging. Evenmin was er sprake van verwijten van selectieve vroomheid aan het adres van de vissers. Zoals ds. J. Brons mij aangaf, zijn dominees geen experts op het gebied van de visserij en handelen de kerkelijke regels over het leven van alle kerkgangers. Alleen bij grove overtredingen treedt de Kerk vermanend op. Zo kunnen vissers of handelaars een goedkopere vis als schar verkopen voor de prijs van een duurere vis als schol. In dat geval zou er ook sprake kunnen zijn van onchristelijk gedrag.

In zijn speurtocht naar de eigen identiteit zoekt een deel van de Urker

jeugd in het weekend zijn vermaak in het uitgaansleven. Velen van hen zoeken hierbij hun heil in informele plekken, die zij jeugdhonken, ofwel barretjes noemen. Omdat Urk relatief veel jongeren kent, hebben verschillende onderzoekers zich op dit verschijnsel gestort en dit uitgaansleven in verband gebracht met de kerkelijke waarden en normen die op Urk gelden. Zo schreef de heer B. Roovers in 2016 dat het leven van alledag van de individualistische en op vrijheid gerichte cultuur van de Urker vissers in conflict staat met de strenge kerkelijke voorschriften over hoe te leven.¹⁴ Hij wijst hierbij onder meer op de problemen die worden veroorzaakt door het uitgaansleven van de jeugd. De heer M. Witteman, die als gedeputeerde in de provincie Flevoland verantwoordelijk is voor de zwaardere jeugdzorg, schreef in 2011 in zijn blog dat op zaterdagavond alcohol, drugs en seks een belangrijke rol spelen in het leven van de jonge Urkers, in schril contrast met de waarden en normen van hun geloofsgemeenschap. Als oplossing werd onder meer niet-identiteitsgebonden culturele ontplooiing van deze jongeren gezien. Hoewel dit volgens hem niet strijdig was met het geloof, verwachtte hij dat het kerkelijke gedeelte van Urk deze gedachtengang als secularisatie en als geloofsafval zag en zich hiervan zou distantiëren.¹⁵ De gesprekken die ik hierover voerde met ds. J. Brons, dhr. L. Kramer, de beheerder van het zalen-centrum Irene, en mr. R. Bogert, secretaris van het gemeentebestuur van Urk, laten een andere werkelijkheid zien.

De heer Kramer vindt dat de media te kritisch staat tegenover Urk. Urk wordt volgens hem ten onrechte vergeleken met de zogeheten 'Bible belt', hoewel de Urker veel minder ingetogen leeft dan de andere bedoelde gemeenschappen. De Urker jeugd gaat uit maar van extreme buitensporigheid ten aanzien van de rest van Nederland is volgens hem geen sprake. Ds. Brons betoogt eveneens dat slechts 10% van de Urker jeugd in het uitgaansleven actief is. Op zondag zijn de kerken in Urk vol met kinderen van alle leeftijden en in het weekend zingen veel jongeren samen christelijke liederen en er is een bloeiend verenigingsleven. In de pubertijd gedragen enkele jongeren zich weliswaar bandeloos, maar veel van hen komen kerkelijk gezien later goed terecht. Ook mr. R. Bogerd schreef mij dat het verhoudingsgewijs een kleine groep jongeren is, die het nieuws in de media weten te trekken. Dit aantal ligt ruim beneden het landelijk gemiddelde percentage van jongeren die problemen geven. Tegengeworpen kan worden dat, gelet op de godsdienstige achtergrond, het percentage op Urk toch opmerkelijk is. In zekere zin is dat zo, maar dan moeten we met de wijze spreukendichter zeggen: "Er is niets nieuws onder de zon." Daarnaast is kennis van de geloofsbeleving van de gemeenschap van belang om aspecten van het dagelijks leven te duiden. Het zou bijvoorbeeld kunnen dat de calvinistische kerkstructuur van Urk democratischer is dan de heer Roovers zelf vermoedt. De kerkelijke voorschriften worden

afb. 8

Visverwerking op Urk, foto 2014

door een door de kerkleden gekozen kerkenraad uitgedragen. Daarnaast maken de 'vrijheidslievende vissers' een belangrijk deel uit van de Kerkenraden van de kerken van Urk. Anderzijds houdt de secularisatie, waar de heer Witteman het over heeft, in dat kerk en geloof geen invloed uitoefenen op de voornaamste sectoren van het maatschappelijke leven. Dat dit tot geloofsafval heeft geleid, blijkt uit de recente ontwikkelingen van kerkelijk Nederland. Dat verschillende kerkgemeenschappen op Urk op basis van die landelijke evolutie bang zijn voor een seculiere culturele vorming, is begrijpelijk. Meer en beter met elkaar in gesprek gaan zal een gezamenlijk oplossing bevorderen. Nu is de kans groot dat bovengenoemde onderzoeken op Urk gewantrouwd worden en dat de gelovigen op Urk de problemen binnen hun gemeenschap houden.

De Bijbelvaste houding versterkt de samenhang binnen de eigen Kerk,

maar kan spanningen met zich mee brengen voor de relaties tussen de Kerken onderling en tussen de eigen Kerk en de gesecculariseerde buitenwereld. Dat de prediking op de zondag mogelijk een waarheid verkondigt die in de gesecculariseerde wereld niet meer ervaren wordt, is op zich niet het grootste probleem. Delicater is dat de kans groot is dat Urkers de publieke opinie wantrouwen, omdat het geloof en de tradities op Urk door de buitenwereld als wereldvreemd worden beschouwd. Wanneer Urkers wantrouwend staan tegenover de publieke opinie, is het goed mogelijk, dat de problemen die zich op deze terreinen voordoen, binnen de gemeenschap worden gehouden. Daardoor kunnen buiten deze gemeenschap valse wilde verhalen ontstaan en dreigen binnen de gemeenschap mogelijke slachtoffers onzichtbaar te blijven. Mij lijkt open communicatie met wederzijds respect de beste oplossing.

14. B. Roovers in Bureau voor Toegepast Veiligheidsonderzoek, *Veiligheidsbeeld van Urk*, 2006.

15. Zie <http://marcwitteman.blogspot.nl/2011/12/urk.html>